

راهنمای فرماندهان مرزی شرق کشور

www.ketab.ir

مؤلفان

حسن رضا قیطاسی، جواد کیانی

دانشگاه علوم انتظامی امین

۱۴۰۰

راهنمای فرماندهان مرزی شرق کشور

انتشارات دانشگاه
علوم انتظامی امین

مؤلفان: حسن رضا قیطاسی، جواد کیانی

ویراستار علمی: دکتر بهرام نوروزی

ویراستار ادبی: دکتر مهدی ترکمان

صفحه آرا: زهرا طاهری

چاپ یکم: بهار ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۸۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مرکز تولید و چاپ معاونت آماد و پشتیبانی ناجا

نشانی: تهران، ابتدای بزرگراه شهید خرازی، خیابان شهید جدی اردبیلی،

دانشگاه علوم انتظامی امین. تلفن: ۴۸۹۳۱۲۹۳

حق هر گونه چاپ و انتشار بدون مجوز از ناشر پیگرد قانونی دارد.

سرشناسه: قیطاسی، حسن رضا، ۱۳۴۶ - Gheytasi, Hassan Reza

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای فرماندهان مرزی شرق کشور/مؤلفان: حسن رضا قیطاسی، جواد کیانی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، انتشارات، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۳۱۷ص: مصور(رنگی)، جدول. وضعیت فهرست نویسی: فیبا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۳۵۳۸-۸

موضوع: امنیت مرزی - ایران - خراسان موضوع: Border security -- Iran -- Khorasan

موضوع: مرزبانان و مرزبانی - ایران - خراسان موضوع: Border patrols -- Iran -- Khorasan

موضوع: مرزبانان و مرزبانی - ایران - سیستان و بلوچستان

موضوع: Border patrols -- Iran -- Sistan and Baluchestan

موضوع: امنیت مرزی - ایران - سیستان و بلوچستان

موضوع: Border security -- Iran -- Sistan and Baluchestan

شناسه افزوده: کیانی، جواد، ۱۳۶۴-

شناسه افزوده: دانشگاه علوم انتظامی امین. انتشارات

رده بندی کنگره: UA۱۲/۸۳ رده بندی دیویی: ۳۶۳/۲۸۵۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۴۳۷۷۲

سخن‌نشر

«ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ» (قلم: ۱) سفارش دین اسلام، به اقرار (علق: ۱) خواندن و کسب دانش است و قرآن معجزه بزرگ و ماندگار حضرت محمد (ص)، برای همه نسل‌ها و همه زمان‌ها در قالب کلمه تجلی یافت، جلوه درخشان این نگاه است. در فرهنگ ایرانی نیز «کتاب، قلم و مطالعه» جایگاهی ویژه و اهمیتی بسزا دارد، جامی در این باب می‌گوید:

انیس کنج تنهایی کتاب است فروغ صبح دانایی کتاب است

به تعبیر مقام معظم رهبری، «کتاب دروازه‌های به سوی گستره دانش و معرفت است. کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است» (بیانات مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز هفته‌ی کتاب - ۱۳۹۲/۱۰/۰۴). کتب علم و تولید دانش و تلاش برای بهره‌گیری از علوم جدید، بومی‌سازی و انتشار آن برای رفع نیازهای علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور از وظایف مهم دانشگاه‌ها است. به همین منظور ارتقای علوم پلیسی و ترویج و نشر آن در کشور بر عهده دانشگاه علوم انتظامی امین قرار گرفته است. تألیف آثار علمی برجسته و معتبر و اشاعه مفاهیم آنها از جمله رهیافت‌های کارآمد و اثربخش است که در سایه آن می‌توان بستری مناسب برای بهره‌گیری از تجربه‌های ارزشمند و دانش بومی نخبگان و کارشناسان علوم پلیسی در کشور به وجود آورد. اندیشه ورزان، خبرگان و کارشناسان امور پلیسی داخلی با تلفیق همگن تجربه‌های خود با یافته‌های کارشناسان علوم پلیسی کشورهای دیگر این دانش را در کشور ارتقا خواهند داد. امید است نویسندگان، پژوهشگران، کارشناسان و استادان با تألیف آثار پلیسی بومی، کاربردی، به‌روز و اسلامی این دانشگاه را یاری نمایند. انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین نیز با نشر اینگونه آثار گامی هرچند کوچک در راستای تربیت نیروی انتظامی در تراز انقلاب اسلامی برمی‌دارد.

فهرست

فصل اول: کلیات

مقدمه	۱۹
بخش اول: نگاهی گذرا به مرزبانی جمهوری اسلامی ایران	۲۱
بخش دوم: وضعیت مرزبانی استان سیستان و بلوچستان از سال ۱۳۷۰ تاکنون	۲۵
بخش سوم: وضعیت مرزبانی استان خراسان جنوبی از سال ۱۳۷۰ تاکنون	۳۰
بخش چهارم: وضعیت مرزبانی خراسان رضوی از سال ۱۳۷۰ تاکنون	۳۳
بخش پنجم: آشنایی با مرزبانی کشور افغانستان	۳۶
بخش ششم: آشنایی با مرزبانی کشور پاکستان	۴۱

فصل دوم: استان‌های مرزی شرق کشور

مقدمه	۴۹
بخش اول: استان سیستان و بلوچستان	۵۱
جغرافیای انسانی	۵۱
جغرافیای طبیعی	۵۲
جغرافیای سیاسی و مذهبی	۵۵
تأسیسات مرزی	۵۷
بخش دوم: استان خراسان جنوبی	۵۹
جغرافیای انسانی	۵۹
جغرافیای طبیعی	۶۲
جغرافیای سیاسی و مذهبی	۶۲
دروازه مرزی	۶۴

۶۴	بازارچه‌های مرزی
۶۶	بخش سوم: جغرافیای استان خراسان رضوی
۶۶	جغرافیای انسانی
۷۰	جغرافیای طبیعی
۷۳	جغرافیای سیاسی و مذهبی
۷۳	چالش‌های مرزی
۷۵	زمینه‌های اختلافی در اثر جابجایی رودخانه هیرمند از مسیر اصلی

فصل سوم: گروه‌های تروریستی در مرزهای شرق کشور

۷۹	مقدمه
۸۱	بخش اول: شناسایی گروه‌های تروریستی و معاند فعال
۸۳	گروه‌های اشراق و تکفیری در مناطق مرزی شرق و جنوب شرق
۸۴	۱. گروهک تروریستی جندالله (جندالشیطان)
۸۹	۲. گروهک تروریستی جیش العدل (جیش‌العدل)
۹۲	۳. گروهک تروریستی الفرقان
۹۳	۴. گروهک تروریستی حرکت انصار
۹۶	۵. سپاه صحابه
۹۷	۶. جیش النصر
۹۸	نمونه‌هایی از اقدامات تروریستی در شرق کشور
۹۸	۱. گروگان‌گیری نه نفر از نیروهای مرزبانان در دی‌ماه سال ۱۳۸۴ در منطقه سرباز
۹۹	۲. عملیات تروریستی راه‌بندی، گروگان‌گیری گروهک جندالشیطان در محور تاسوکی به زابل
۱۰۰	۳. جنایت دارزین
۱۰۱	۴. عملیات تروریستی پاسگاه شمس در سراوان
۱۰۲	۵. عملیات تروریستی انفجار اتوبوس حامل کارکنان سپاه پاسداران
۱۰۲	۶. حمله انتحاری به مسجد شیعیان
۱۰۳	۷. حمله انتحاری در نمایشگاه صنایع دستی سیستان و بلوچستان
۱۰۴	۸. بمب‌گذاری در مراسم تاسوعای حسینی
۱۰۴	۹. شهادت مرزبانان ایرانی
۱۰۴	۱۰. ربودن مرزبانان ایرانی
۱۰۵	۱۱. شهادت هشت تن از مرزبانان نیروی انتظامی

۱۲. شهادت نه مرزبان ایرانی در مرز میرجاوه	۱۰۵
۱۳. ربودن چهارده نفر از نیروهای هنگ مرزی میرجاوه	۱۰۵
۱۴. حمله به یکی از واحدهای سپاه در شهر نیکشهر	۱۰۶
۱۵. حمله به اتوبوس کارکنان سپاه زاهدان	۱۰۶
بخش دوم: اقدامات صورت گرفته در خصوص مقابله با گروه‌های تروریستی و معاند فعال	۱۰۷
سیاست‌های نظامی، امنیتی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم	۱۰۸
سیاست‌ها و اقدامات سخت جمهوری اسلامی ایران در مرزها	۱۰۹
سیاست‌های حقوقی جمهوری اسلامی ایران در زمینه مقابله با تروریسم	۱۱۰
سطح بین‌المللی و منطقه‌ای	۱۱۱
سطح داخلی	۱۱۲
الف) جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم در قوانین داخلی	۱۱۲
ب) تصویب قانون مبارزه با پولشویی	۱۱۲
ج) تصویب لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم	۱۱۳
سیاست‌های مدیریتی جمهوری اسلامی ایران در زمینه مقابله با تروریسم	۱۱۳
الف) راهبردهای چندجانبه‌گرایی در مقابل یک‌جانبه‌گرایی برای مقابله با تروریسم	۱۱۳
ب) تشکیل مجمع جهانی صلح اسلامی	۱۱۴
ج) تشکیل کمیته ملی ضد تروریسم	۱۱۵
د) برگزاری اجلاس بین‌المللی مبارزه با تروریسم	۱۱۵
هـ) اجلاس جهان اسلام، قربانی تروریسم	۱۱۶
اهداف اجلاس جهان اسلام، قربانی تروریسم	۱۱۶
راهکارهای اجرایی مقابله با اقدامات تروریستی	۱۱۶
سایر اقدامات اجرایی	۱۱۷

فصل چهارم: آسیب‌ها و تهدیدهای امنیتی مرزهای شرقی کشور

مقدمه	۱۲۵
بخش اول: افغانستان و پاکستان بزرگترین تولیدکنندگان مواد مخدر جهان	۱۲۷
بخش دوم: تعریف مواد مخدر و انواع آن	۱۳۴
دسته‌بندی مواد مخدر، محرک و روان‌گردان‌ها بر اساس تولید و تأثیر آن بر بدن	۱۳۵
مواد اعتیادآور طبیعی	۱۳۵
مواد اعتیادآور صنعتی	۱۴۷

مواد اعتیادآور تیمه صنعتی صنعتی	۱۵۶
بخش سوم: مسیرهای ترانزیت مواد مخدر در مرزهای شرقی کشور	۱۶۱
مسیر غربی	۱۶۱
مسیر استان خراسان	۱۶۲
مسیر استان سیستان و بلوچستان	۱۶۳
مسیر هرمزگان	۱۶۴
شیوه‌های حمل و نقل و ترانزیت مواد مخدر	۱۶۵
شیوه‌های حمل مواد مخدر در ترانزیت مواد مخدر	۱۷۰
بخش چهارم: وجود بسترهای لازم در استان‌های مرزی شرق کشور جهت قاچاق مواد مخدر	۱۷۱
بخش پنجم: اقدامات فرماندهی مرزبانی در جهت پیشگیری از قاچاق مواد مخدر	۱۷۴

فصل پنجم: اقوام شاخص استان‌های شرق کشور

مقدمه	۱۸۱
بخش اول: شناسایی اقوام شاخص منطقه	۱۸۳
الف) اقوام بلوچ	۱۸۴
ب) اقوام سیستانی	۱۸۷
ج) اقوام منطقه خراسان	۲۰۰
بخش دوم: تعاملات صورت گرفته با مرزنشینان منطقه	۲۰۵

فصل ششم: انواع فرماندهی و مدیریت در استان‌های شرقی کشور

مقدمه	۲۱۵
بخش اول: فرماندهی و مدیریت	۲۱۷
الف) مفهوم فرماندهی و مدیریت	۲۱۷
ب) گونه شناسی فرماندهی و مدیریت	۲۲۰
پ) اصول فرماندهی	۲۲۳
ت) کارکرد فرماندهی	۲۲۴
ث) مسئولیت‌ها و وظایف سیزده گانه فرماندهی	۲۲۴
بخش دوم: انواع فرماندهی و نقش‌های آن	۲۲۳
۱. فرماندهی یگانه	۲۲۳
۲. فرماندهی مخصوص	۲۲۳
۳. فرماندهی کامل	۲۲۴

۲۳۴	فرماندهی عملیاتی
۲۳۴	فرماندهی منهای عملیاتی
۲۳۶	بخش سوم: شرایط و ویژگی‌های فرماندهان و مدیران
۲۳۶	ویژگی‌های انسانی مدیران و فرماندهان
۲۳۷	ویژگی‌های فردی
۲۴۰	ویژگی‌های سازمانی
۲۴۶	سایر ویژگی‌های مهم فرماندهان و مدیران
۲۴۹	بخش چهارم: انواع فرماندهی و مدیریت در ساختار واحدهای مرزی
۲۴۹	شرح وظایف فرماندهی مرزبانی استان
۲۵۲	شرح وظایف فرماندهان هنگ‌های مرزی
۲۵۸	شرح وظایف فرماندهان گروهان‌ها
۲۶۳	شرح وظایف فرماندهان پاسگاه مرزی
۲۶۸	شرح وظایف فرمانده برجک‌های مرزی
۲۷۰	بخش پنجم: راهکارها و تاکتیک‌های عملیاتی در انجام مأموریتها
۲۷۰	راهکارها
۲۷۱	راهکارهای فیزیکی
۲۷۳	راهکارهای اطلاعاتی
۲۷۶	راهکارهای مشارکت‌های مردمی
۲۸۰	تاکتیک‌های نظامی - انتظامی
۲۸۵	نقش یگان‌های واکنش سریع در ارتقای توان نیروهای مرزی
۲۸۸	بخش ششم: تعامل با نهادهای و سازمان‌های دولتی
۲۸۹	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۹۰	ارتش جمهوری اسلامی ایران
۲۹۰	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج
۲۹۲	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
۲۹۳	نهاد ریاست جمهوری
۲۹۴	وزارت کشور
۲۹۵	وزارت امور خارجه
۲۹۵	وزارت اطلاعات
۲۹۶	قوة قضائیه

۲۹۶	وزارت صنعت معدن و تجارت
۲۹۷	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲۹۷	وزارت نیرو
۲۹۸	وزارت راه و شهرسازی
۲۹۹	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۲۹۹	وزارت جهاد کشاورزی
۳۰۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۳۰۱	وزارت آموزش و پرورش
۳۰۱	وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
۳۰۲	جمعیت هلال احمر
۳۰۳	سازمان حفاظت محیط زیست
۳۰۳	وزارت نفت
۳۰۴	سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
۳۰۴	سازمان حج و زیارت
۳۰۵	ستاد مبارزه با مواد مخدر
۳۰۶	ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و کمیسیون مبارزه با قاچاق استان های مرزی و ساحلی
۳۰۷	بخش هفتم: راهکارهای مدیریتی در خصوص تعامل با مرزبانان کشورهای همجوار

۳۱۱	منابع
-----	-------

پیشگفتار

همه بخش‌های زندگی بشر به‌طور مستقیم متأثر از مقوله امنیت هستند. هیچ انسان، سازمان و نهادی نیست که خود را مستغنی از نعمت الهی و ارزشمند امنیت بداند. مسائل اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، مذهبی، قضایی و... در گرو وجود امنیت پایدار و مستمر هستند. امنیت در داخل یک کشور وابسته به امنیت در مناطق مرزی همان کشور است. مرزهای هر کشور به مثابه سپر دفاعی یک کشور در مقابله با ناامنی و تهاجم خارجی عمل نموده و در این میان نیروهای مرزبان مستقر در مناطق مرزی، اولین واحدهایی هستند که با این تهاجمات و منابع ناامنی مقابله نموده و به‌عنوان حافظ جان و مال و ناموس کشور عمل می‌کنند.

در جمهوری اسلامی ایران، کنترل و حفظ خطوط مرزی، استیفای حقوق دولت و مرزنشینان به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران محول شده است. بنابراین کارکنان نیروی انتظامی که در مسئولیت خطیر مرزبانی به‌عنوان نماینده دولت و ملت در تعامل و ارتباط با اتباع و مأموران مرزی کشورهای همسایه می‌باشد، باید علاوه بر آگاهی و شناخت از کلیه آداب و رسوم، فرهنگ‌ها، شرایط اقلیمی محل خدمت، کلیه قوانین، اصول، قراردادها و به‌طور کلی مقررات و مراودات مرزی اطلاعات کامل داشته باشد. شناسایی وضعیت مرز، ویژگی‌های مناطق مرزی، مشکلات و کاستی‌های مربوطه و همچنین یافتن آسیب‌پذیری‌های مرتبط با مناطق و موضوعات مرزی از

جمله مواردی است که در طرح ریزی و تدوین راهبردهای نظامی و امنیتی نقش تعیین کننده ای ایفا می کنند.

برای فرماندهی در یگان های مرزی علاوه بر ضرورت فراگیری دانش و مهارت های لازم در علوم و فنون مرزی و نظامی، فراگیری نکات اساسی مثل آشنایی با آداب و رسوم، فرهنگ های بومی و شرایط اقلیمی ضروری است که در این مجموعه سعی شده است به آنها پرداخته شود. افسران و فرماندهان بایستی ضمن اعتقاد قلبی به آنچه کارکنان تحت امر خویش را بدان می خوانند، از مسایل جغرافیایی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی حوزه استحفاظی منطقه مرزی مربوطه اطلاعات و دانش کافی را داشته باشند. داشتن آگاهی لازم از وظایف و اختیارات قانونی خود و ارگان های دیگر، تهدیدات امنیتی شاخص محل خدمت، اقوام و مذاهب و کشورهای همسایه همجوار می تواند منجر به ایجاد امنیت در مرزها گردد.

ایران در مرزهای شرقی با دو کشور افغانستان و پاکستان به طول ۱۸۴۵ کیلومتر هم مرز است که در طول این مرز با داشتن سه استان خراسان رضوی، خراسان جنوبی و استان سیستان و بلوچستان، با مشرکات قومی، زبانی، مذهبی و فرهنگی با ولایت های کشورهای یاد شده روبرو است و نیازمند برنامه ریزی مدون در جهت تأمین امنیت در این نواحی است. شرایط خاص مرزهای شرق کشور مثل طولانی بودن مرز، سطح پایین شاخص های معیشت برای مرزنشینان، عدم تسلط کشورهای پاکستان و افغانستان به مرزهای خود و جلوگیری از تشکیل نیروهای گریز از مرکز، حضور نیروهای فرامنطقه ای و شرایط جغرافیایی خشن، تأمین امنیت و استیفای حقوق دولت و مرزنشینان از طرف نیروهای مرزبانی، که از وظایف ذاتی آنها می باشد را با چالش هایی مواجه می سازد که جهت فائق آمدن به این مشکلات باید در مرحله اول به شناخت منطقه و شرایط محیط پرداخت. در این راستا آموزش فرماندهان و مدیران مرزبانی در جهت شناخت منطقه ضروری و لازم به نظر می رسد.

با توجه به اینکه یکی از مشکلات حوزه فرماندهی مرزبانی، فقدان مجموعه ای

کامل در خصوص مرزهای شرق کشور است تا مرزبانان قبل از اعزام به حوزه مأموریت خویش با مطالعه و فراگیری آنها، از موقعیت جغرافیایی، تهدیدات و فرصت‌های حوزه مأموریت خویش آگاهی یابند، لذا تلاش شده با تدوین اینگونه منابع گام مؤثری در این زمینه برداشته شود. کتاب حاضر در شش فصل با بررسی موضوعات مرتبط با مرزهای شرق کشور، در نظر دارد اطلاعات مفیدی را برای فرماندهان و مدیران مرزبانانی در مرزهای یاد شده ارائه دهد.

در اینجا لازم است به مصداق حدیث شریف «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از رهنمودها و راهنمایی‌های دلسوزانه استاد بزرگوار سردار سرتیپ پاسدار دکتر بهرام نوروزی به عنوان ناظر طرح که نگارندگان را در تدوین و تکمیل این مجموعه یاری کرده‌اند صمیمانه تشکر کنیم.

حسن رضا قیطاسی، جواد کیانی

www.ketab.ir